

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ
ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНИХ
ПСИХОЛОГО-ЛІНГВІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ, ПРИЗНАЧЕНИХ
У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЗА СТ. 436-2 ККУ**

Зайчик Кристина,

*судовий експерт, науковий співробітник сектору мистецтвознавчих,
лінгвістичних досліджень лабораторії мистецтвознавчих,
лінгвістичних та психологічних досліджень
Національного наукового центру «Інститут судових експертиз
імені Засл. проф. М. С. Бокаріуса»*

Із початку повномасштабного воєнного вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року значно зросла актуальність у проведенні комплексних психолого-лінгвістичних експертиз мовлення, зокрема найчастіше надходять запити стосовно встановлення у мовленнєвих об'єктах інформації щодо виправдовування, підтримки, схвалення або заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році, представлення збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, схвалення, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також встановлення глорифікації осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України та представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів та впливу зазначеної інформації на осіб, які з нею ознайомилися. Саме психолого-лінгвістична експертиза мовлення займає провідне місце під час встановлення змістовних характеристик досліджуваних висловлювань та психологічних характеристик мовленнєвої поведінки членів комунікативної ситуації, метою якого є з'ясування особливостей спрямованості інформації, що повідомляють.

Комплексні психолого-лінгвістичні дослідження охоплюють завдання, пов'язані зі встановленням змістовних характеристик тексту та психологічних характеристик мовленнєвої поведінки учасників комунікативної взаємодії задля з'ясування особливостей спрямованості повідомлюваної інформації, що на сьогоднішній день є досить актуальним та запитаним у процесі притягнення осіб, обвинувачуваних за ст. 436-2 КК України, до відповідальності перед законом.

Предметом комплексної психолого-лінгвістичної судової експертизи постає як об'єктивний зміст інформації, її форма вираження, так і сприйняття інформації адресатом, інтенція адресанта, вплив інформації на адресата (що залежить від змісту, і від умов подання тексту). Психолого-лінгвістична експертиза мовлення досить складний

вид дослідження, бо це взаємодія двох фахівців, і результати досліджень експерта-лінгвіста, дозволяє фахівцю психологічного дослідження дійти висновків у межах своєї компетенції. Специфіка такого роду судової експертизи полягає у її комплексності, у спрямованості її лінгвістичних та психологічних результатів на підвищення об'єктивності та всебічності вирішення поставленого завдання, отже, й у більшій її доказовості.

Під час проведення зазначеної вище експертизи найчастіше постає питання щодо встановлення саме «правомірності» досліджуваних висловлювань особи, оскільки органи, які призначають експертизу копіюють текст зі ст. 436-2 КК України дослівно («...*Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань Російської Федерації...*»). Звертаємо увагу на те, що значення не поле поняття «правомірності» включає в себе оцінку дій особи, які не суперечать нормам і принципам права, тобто відповідають нормативним приписам законів.

Чи має право експерт-лінгвіст встановлювати «правомірність» досліджуваних висловлювань? Це дуже важливий аспект, який постає проблемою під час проведення комплексних психолого-лінгвістичних експертиз мовлення, бо експерт – це особа, яка прямо несе кримінальну відповідальність за свій висновок. Основне завдання експерта-лінгвіста полягає у встановленні змісту і типу фраз досліджуваного матеріалу, після чого на підставі проведеного лінгвістичного аналізу експертом-психологом встановлюється комунікативна мета (спрямованість) встановленої інформації, її вплив на реципієнтів, а вже визначення цієї мети дій суб'єкта і устанавлення ступеню її злочинності (правомірності) є завданням слідства та суду.

Ураховуючи зазначене вище, а також зважаючи на те, що, відповідно до ч. 1 ст. 242 КПК України та п.п. 2.1, 2.2, 2.3 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 року № 53/5 (зі змінами та доповненнями), експерту забороняється вирішувати питання, які виходять за межі його спеціальних знань та стосуються з'ясування питань права [2], встановлення «правомірності» у досліджуваних висловлюваннях осіб

має визначати тільки уповноважений представник правоохоронних органів (слідчий, слідчий суддя, суд тощо).

Отже, сучасний етап розвитку психолого-лінгвістичної експертизи потребує розроблення чіткої системи правил виконання поставлених перед експертами завдань, відповідно до меж їхньої компетенції, тому постає нагальна необхідність розроблення методики з питань вирішення комплексних психолого-лінгвістичних експертиз мовлення та більшої уваги зі сторони органів призначення зазначеного виду експертизи.

Література:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін. та допов.). Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 14.12.2022).

2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0001-13#n14ю>.

3. Загально-методичні положення судової лінгвістичної експертизи. / О.В. Довженко, Г.В. Логвіна, С.В. Кузнецова та ін. – Х.: ХНДІСЕ, 2011. – 43 с.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ СУДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ПИТАНЬ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ПІДТВЕРДЖЕННЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВ (УСТАНОВ, ОРГАНІЗАЦІЙ), ЩО ФОРМУЮТЬ СОБІВАРТІСТЬ ТОВАРІВ, РОБІТ ТА ПОСЛУГ

Ількова Ніка,

доктор філософії з економіки,

завідувач лабораторії економічних досліджень

*Дніпропетровського науково-дослідного інституту судових експертиз
Міністерства юстиції України*

Практика призначення та проведення судових економічних експертиз та експертних досліджень демонструє збільшення кількості питань з документального підтвердження витрат підприємств (установ, організацій), що формують собівартість товарів, робіт та послуг.